

27. **H. de Cranestraat 191.** Stadsboerderij. Bedrijfsgedeelte uit 1947 (herbouw) nu in gebruik als groepsaccommodatie *De Waker*. Dwarsgeplaatst voorhuis uit 1868. Toen de boerderijen uit Kuinre bij de ruilverkaveling verdwenen, verrees nieuwbouw elders in het Rondebreek en de Kuinderpolder.
28. **Slijkenburgerdijk.** Tussen de dijk en het Nieuwe Kanaal, buiten de bebouwde kom (windvang!) stond een standerdmolen (kaart ±1560), later een stellingmolen. Na de watersnood van 1825 herbouwd, op 14 november 1914 na blikseminslag afgebrand.
29. **Begraafplaatsen.** Aangelegd ±1870, later opgehoogd, onderling gescheiden door sloot. Algemene Begraafplaats met eenvoudig baarhuisje; zes oorlogsgraven, onder wie vier Engelse en één Canadese vlieger en man uit Kuinre. RK Begraafplaats met neogotische kruisvormige kapel met dakruiter.
Route: terug H. de Cranestraat in, tegenover nr. 191 linksaf op voetpad naar de Linde.
30. **Linde (Kuinderdiep).** Ten noorden van Kuinre, bij Slijkenburg, komen de riviertjes Linde en Tjonger samen en gaan eerst verder als Kromme Linde, dan als Oude Kuinder met vroeger uitmonding ten zuidoosten van Kuinre in de Zuiderzee. Tevens tot 1974 grens tussen gemeenten Kuinre en Blankenham. In 12de eeuw is het Kuinderdiep gegraven als kortere verbinding naar zee, in de volksmond ook Linde genoemd. In 1842 is het Nieuwe Kanaal gegraven als verbinding tussen Slijkenburg en het Scheepdiep in het zuiden.
31. **Voetpad.** Diepe tuinen, soms overtuinen van panden aan de westzijde van de H. de Cranestraat. Ook voormalige boerenerven met mestvaalten, waarvan de mest werd afgevoerd over het water van de Linde.
32. **Bouwdijk.** Aan de overzijde, na het werfje voor opduwertjes, staat van Zuivel-fabriek *De Fakkel* nog het kaaspuhuis.
33. **Nieuwstad.** Oude benaming, al in 1448 vermeld. Eertijds ophaalbrug.
Route: voor de brug pad omhoog en om plantsoentje heen links.
34. **Nieuwstad 11.** Voorheen *Logement en Koffijhuis De Nieuwstads Herberg*.
Route: op T-splitsing Bouwdijk rechtsaf, verderop met nog oude benaming Oude Blankenhammer Zeedijk.
35. **Het Bedijkte Rondebreek.** Al 1433 ingepolderd. Uitzicht over de weilanden.
36. **Bouwdijk 1.** Watertoren uit 1933, niet meer in gebruik. Verbouw tot appartementen lijkt een optie. Rijksmonument.
Rechts wandelpad op Slapersdijk richting Burchtstraat. *Zie bij 3*.
Route: van dijk naar beneden richting Vijverpark, rechtsaf naar startpunt.
37. **Vijverpark.** Na oorlogse nieuwbouwwijk op laaggelegen buitendijks riet- en kraggenland, waarvan de vijver een gestileerd restant is.
Links om de hoek de RK kerk, voorheen Ger. kerk. en helemaal links OBS Burg. de Ruiterschool.

© 2014 Plaatselijk Belang Kuinre i.s.m. Historische Vereniging IJsselham.

DORPSWANDELING KUINRE

45-60 min.

Eerste sporen van bewoning dateren uit de late prehistorie. In de Romeinse tijd en de vroege Middeleeuwen is het gebied rond Kuinre onbewoond, in de 9de/10de eeuw keert menselijke activiteit terug. In de 12de eeuw – eerste vermelding als Cunre in 1118 – komt Kuinre tot ontwikkeling als voorpost van de bisschop van Utrecht, die een burcht bouwt ±1165. Stormvloed, waardoor het Almere groter wordt en de Zuiderzee ontstaat, tasten gebieden met veen-op-klei aan. Gronden ten westen van Kuinre en de zuidpunt van Kuinre zelf gaan verloren, evenals de ruïnes van twee burchten; in het Kuinderbos staan nog de resten van de oudste burcht. *Afzonderlijke route: Hopweg.*

De Heren van Kuinre (±1200-1400), als “kastelein” in feite bisschoppelijk ambtenaar, stellen zich zeer onafhankelijk op en staan bekend als roofridders en valsemunters. Later noemen zij zich graven. Stamvader Henric I heet “de Crane”. Misschien vanwege de kraanvogels, die in zijn tijd op doortocht neerstreken of zelfs broedden in de weiden. In het wapen van Kuinre verbeelden drie klavers rijk weideland. De kraanvogel is later misverstaan als zwaan. *In zilver een dwarsbalk van keel, beladen met een loopende zwaan van zilver, en vergezeld van 3 klaverbladeren van sinopel.* (keel = rood, sinopel = groen; tekst 14.11.1898).

In de late Middeleeuwen krijgt Kuinre door boterhandel en markt economisch gezien een stedelijk karakter maar de plaats is nooit ommuurd geweest. Door verlening van het ‘buurrecht’ (1385) wordt Kuinre in juridische zin een stad. Tot in de 17de eeuw rekent men Kuinre tot de kleine Overijsselse steden.

Na 1500 begint de neergang van Kuinre door verzanding van de rede – het heeft geen eigenlijke haven. De steden aan de westkust van de Zuiderzee gaan de Oostzeevaart beheersen. Voor Kuinre rest beurtvaart, doorvoerhandel (turf, boter) en visserij.

In 1572 werpt Caspar de Robles een schans op rond de kerk op het zuidoende. De schans is afwisselend in handen van Spaanse en Staatse troepen. Na de bezetting door Bommen Berend in 1672 worden schans en kerk door brand verwoest; de resten vallen ten prooi aan de oprukkende zee.

De zeedijk is meermalen steeds verder landinwaarts gelegd. Bij de droogmaking van de Noordoostpolder (NOP) in 1942 moet Kuinre een randmeer ontberen. Nog steeds denkt men na hoe die fout te repareren.

1. **Startpunt:** na rotonde ② entree Kuinre zuidzijde.
Route: via MFA Burchtstraat richting het oude centrum.
2. **Burchtstraat 3 e.v.** MFA met dorps huis De Botter, Superrr, slagerij en sportzaal (2014). Er boven zes appartementen.
3. **Burchtstraat.** Aan weerszijden stukken van de Slapersdijk, aangelegd na-

- dat de dijken ten westen van Kuinre in 1701 waren weggevaagd waardoor de resten van de schans en de Kuinderpolder buitendijks kwamen te liggen. Versmalling van de dijkdoorgang ("coupure") zodat waterkering mogelijk blijft en aanleg wandelpad op het dijklichaam richting watertoren (2013).
4. **Burchtstraat 2.** Houten woning uit ±1930, in 1941/1942 uit Wieringermeer overgebracht naar Kuinre voor ingenieur werkzaam in NOP. Rijksmonument. *Vlak voor ophaalbrug straatnaam Pampus, voorheen een lange aanlegplaats. Herinnert aan scheepvaart over Zuiderzee naar Amsterdam.*
  5. **Bodemgeestmeter** van Bertus Halfwerk uit Blankenham, gemaakt voor beeldenroute in Diepenveen. De bodem in de omgeving van Kuinre is constant in beweging door invloeden van water en bodemgesteldheid.
  6. **Ophaalbrug.** Sluis van Kuinre. In 1958 gedempt, weer open 1989/1990 als schakel in pleziervaart tussen Friesland en Overijssel over Tjonger (sinds 2005 officiële dubbelnaam Tsjonger of Kuunder) en Linde (Lende). Links: verbinding met Tjonger door het in 1836 gegraven Nieuwe Kanaal. Rechts: verbinding met Linde door in 12de eeuw gegraven Kuinderdiep – heet nu ook Linde. Op de dijk aan de westzijde van dit water is Kuinre ontstaan. Toen de oude geul van Kuinre naar zee verzandde, werd in 1743 westelijk het Scheepdiep gegraven. Het havenhoofd is nu te vinden in het Kuinderbos! *Meer over waternamen bij 30.*
  7. **Sasplein.** Sas = sluis. Over de brug links houten ANWB-bord met toelichting. Helemaal links van Sasplein, bij leibomen, een bordje met naam *Beurtmanskaai* voor straatje tussen Sasplein en Sleep; verwijzing naar de beurtvaart.
  8. **Henric de Cranestraat.** Genoemd naar roofridder Henric de Crane. De Heerlijkheid Kuinre besloeg een groot deel van wat nu de Noordoostpolder is. Industrierrein De Munt te Emmeloord (ooit Emelwerth op noordpunt van voormalig eiland Schokland) herinnert aan zijn praktijken als valsemunter. In deze hoofdstraat van Kuinre zijn veel oude panden bewaard gebleven. De ooit gesloten gevelrij vertoont nu open stukken en nieuwbouw. Bij enige panden aan de westzijde behoort een overtuin die reikt tot aan het water van de Linde.
  9. **H. de Cranestraat 11.** In jongere gevel nog steen met jaartal 1636.
  10. **H. de Cranestraat 14.** Voorbij dit huis doorkijk naar links (west) De Sleep en rechts (zuid) de watertoren, waarlangs de terugroute leidt.
  11. **H. de Cranestraat 41. PKN kerk.** Gevelsteen met bouwjaar 1678; daarboven wapen van Van Haersolte (in goud drie zwarte kepers) en van Van den Boetzelaar (in rood drie gouden wolfijzers). Als protestantse kerk gebouwd nadat de oorspronkelijk katholieke kerk in de schans in 1675 door brand was verwoest. Eenvoudige zaalkerk met tongewelf. Na de grote watersnood van 1825 vernieuwd, nogmaals in 1844 en voorzien van rondboogvensters. In het doophek twee koperen doopbogen uit respectievelijk 1690 en 1798. Hangend drie scheepjes: driemaster (±1650), kof (±1750) en botter (1950). Bij restauratie 1985-1986 zijn de best bewaard gebleven grafzerken uit de gangpaden ingemetseld in de driezijdige koorsluiting. Rijksmonument.
  - Orgel 4 m. naar voren geplaatst om op de "kraak" ruimte te winnen voor aula. Achter de kerk plantsoentje, eertijds kerkhof, met hoge bomen.
  12. **Roofridder te paard.** Tegenover de kerk een beeld van Henric de Crane, geschenk van de gemeente IJsselham bij haar opheffing eind 2001.
  13. **H. de Cranestraat 24A.** Voormalig pakhuis/garage, met makelaar (houten spits aan puntgevel) en fraai bewerkte deuren. Rijksmonument.
  14. **H. de Cranestraat 53.** Eind 19de eeuw tot café verbouwd met destijds front in Jugendstil; thans woonhuis.
  15. **H. de Cranestraat 57.** Woning ±1890 van directeur Zuivelfabriek. Hij kon zijn fabriek, gebouwd 1888/1889 aan de Bouwdijk, bereiken via zijn overtuin, met een bootje over de Linde een eindje naar het noorden.
  16. **Waagplein.** In de gevelrij stond hier ooit Hotel van Ens. In het plaveisel is het wapen van Kuinre afgebeeld:
  17. **H. de Cranestraat 38. Waag.** Oudste vermelding van waag voor boterhandel in 1456. Nieuwbouw 1648 (gevelsteen achterzijde), huidig gebouw 1776 (gevelsteen in hal). Later gemeentehuis (bovenverdieping) annex waag. Klok uit 1683, in WO II 'verdwenen'. Rijksmonument, part. bewoond.
  18. **H. de Cranestraat 77.** Anno 1889, voormalig postkantoor: dichte brievenbus nog zichtbaar in stukje muur tussen de ramen.
  19. **H. de Cranestraat 81.** Thans oudste huis van Kuinre, gebouwd na de dorpsbrand van 1648. Trapgevel. Boven de jaartalsteen 1649 een gevelsteen met huismerk en letters M.S. en C.B. Schoudergevel met uitkragende toppilaster, in boogvelden siermetselwerk. Vensters later vergroot en gerestaureerd. Rijksmonument. Winkelinrichting van zuivelhandel is deels bewaard gebleven.
  20. **H. de Cranestraat 83.** Bakstenen puntgevel met jaartalankers 1786. Rijksmonument.
  21. **H. de Cranestraat 89.** Geslepen glas in deur herinnert aan bakkerij.
  22. **H. de Cranestraat 105.** Voormalige burgemeesterswoning met stoepje, ±1880 eclectische bouwstijl: elementen uit diverse vroegere stijlen.
  23. **H. de Cranestraat 80.** Hier stond vroeger de Openbare Lagere School. De naam *Schoelegangke* herinnert hier nog aan. Tussen die school en de waag stond een gruttersmolen, later koffiebranderij.
  24. **H. de Cranestraat 102+104.** Hierachter nog gedeelte van 'stadsboerderij', zoals die vroeger nog veel aan deze straatkant voorkwam.
  25. **H. de Cranestraat 185.** Voormalige RK pastorie.
  26. **H. de Cranestraat 187.** Voormalige **RK St.-Nicolaaskerk**; neogotisch, vanwege ligging aan dijk noord-zuid gericht i.p.v. oost-west en met terzijde staande toren van drie geledingen met ingesnoerde spits. Gebouwd in 1869/1871 ter vervanging van kerk uit 1827, die gebouwd was na de watersnood van 1825 en waarvoor koning Willem I geld gaf. Daarvoor diende de schuur van nr. 185 vanaf begin 18de eeuw als schuilkerk, evenals boerderij *De Blauwhof* bij Slijkenburg. Het huidige kerkgebouw heeft veel te lijden gehad van de bodemdaling na de inpoldering van de NOP.